

Vi vet förvånansvärt lite om BARNNS SÄTT ATT TÄNKA

VAD VET VI om barns sätt att tänka? Förvånansvärt lite jämfört med våra kunskaper beträffande olika skeden i barns inhämtande av sociala färdigheter.

Vi vet att barn i 1-årsåldern börjar mogna till en upprätt gång. Mellan 2 och 4 år brukar de etablera kontroll över blåsa och tarm. I 3-årsåldern har vi att vänta en trotsperiod i samband med vaknandet av ett jagmedvetande. I 5-6-årsåldern brukar man börja klara en gruppsamvaro och i 6-7-årsåldern infinner sig i bästa fall en viss läsmognad, som tillsammans med utveckling på övriga områden av personligheten vittnar om att barnet uppnått »skolmognad».

Allt detta och mycket mer vet vi genom beteendestudier på oändliga serier av barn i olika åldrar. Barns emotionella utveckling har också i stora drag kartlagts. Gesell och hans medarbetare får betraktas som klassiker på dessa områden.

HUR BARN tänker, deras tankebanor och slutledningsprocesser, har däremot fått en undanskymd plats i diskussionen. Vare sig forskare som lekmän har givit sig tid eller tänkt på att lyssna tillräckligt på barn. Är det inte ett fel som vi fostrare och barnavårdare fö gör i vardagslivet? Man har analyserat barnens känslor men inte deras tankar.

David Elkind, professor i psykologi vid universitetet i Rochester, USA, har tagit upp till behandling den schweiziske psykologen Jean Piagets teorier om barns och ungas intellektuella mognande i en bok, *Barn och unga i Piagets psykologi*, (Natur och Kultur) där utvecklingen av det logiska tänkandet ur en prelogisk animism behandlas.

Det är en svår uppgift Elkind har tagit på sig, och det är väl ofrånkomligt att ett sådant arbete måste få sin särprägel inte bara av den auktoritet som behandlas utan även av författaren. Arbetet representerar sålunda Piaget, sedd med Elkinds ögon. Det illustrerar ett förhållande som vi upplevt på hemmaplan här i Sverige, bl a när olika författare presenterat psykiatern Sjöbrings individualpsykologiska hypoteser. Det blir ena gången Sjöbring sedd med Kinbergs ögon, andra gången Gerles eller någon annans. Nyansen-

En slant för dina tankar lille gubbe.

ringarna kommer att växla med referenterna.

ATT JAG här associerar till Sjöbring hänger ihop med att Piaget i likhet med Sjöbring framhåller betydelsen för personlighetsutvecklingen av varje individs biologiskt givna psykiska marginal.

Oavsett Elkinds personliga nyansering av Piaget presenteras i boken en sida av barns utveckling, som i övrig psykologisk litteratur är förbisedd eller mycket torftigt behandlad.

Det går givetvis inte att i en kort anmälan ge ett referat av ett översiktsarbete som i sig självt har karaktären av referat. Jag vill emellertid ta upp ett par synpunkter som syns mig väsentliga.

REDAN I FÖRSTA kapitlet talas om »förändring och beständighet», hur barn för att uppleva trygghet behöver ett visst mått av »bestän-

dighet eller varaktighet mitt i en föränderlig värld». För barnets trygghet menar Piaget att den väsentligaste beständigheten bör vara vissheten att vara älskat och accepterat av föräldrarna. Han gör sålunda en syntes av barnets logiska och emotionella upplevelse och påvisar samspillet mellan dessa båda kvaliteter.

Att lära barn att upptäcka det bestående mitt i en skenbar förändring menar Piaget bör vara en av fostrarens viktigaste målsättningar. — Lustigt är hans resonemang om »äpplen»: »Det är lätt att lära ett barn att Gravenstein, Cox orange och Akerö är olika äpplen. Men när upphör ett äpple att vara ett äpple? ... Är det fortfarande ett äpple, även om man skalar det, skär det i bitar, målar det blått, om man gör äpplemos av det?» Piaget menar att sådana frågeställningar för barn ofta är

viktigare än den statiska indelningen av föremål i olika klasser. »Verkligheten bakom skenet är inte något som vi förnimmer med våra sinnen utan tvärtom något som vi begriper med vår intelligens». Man känner här igen tankegångar från Bertrand Russel.

Elkind framhåller en viktig skillnad mellan Freud och Piaget: Freud intresserade sig först och främst för hur tankar, fantasier och impulser omsätts i handling. Piaget däremot har mest intresserat sig för hur barnets handlingar omsätts i tankar.

PIAGET drar åtskilliga slutsatser genom studier på sina egna barn. Man kan diskutera om det är riktigt att generalisera utifrån studier inom den egna familjen. Det gör inte heller Piaget alltför märkbart i varje fall. Det må dock vara honom tillåtet att exemplifiera och belysa större sammanhang med närliggande iakttagelser.

PIAGET lyssnar på barn. Han studerar deras svar på frågor — de rätta, men framför allt de felaktiga. Genom att fråga barn och lyssna på dem fann han att de resonerar helt annorlunda än vuxna och att de har en helt annan uppfattning om världen. De har bokstavligen en annan filosofi, som Piaget menar inte är slumpmässig utan härrör från en underförstådd animism och artificialism (ett ord vars innebörd inte är riktigt klar för anmälaren). En filosofi som har paralleller i primitiv och grekisk filosofi och som vi möter i religionsvetenskap.

PIAGET går på flera ställen till angrepp mot skolundervisningen, som han anser är för mycket inriktad på statiska aspekter, under det att de dynamiska försummas. Barnet får lära sig hurudana saker är men inte under vilka förutsättningar de förändras eller förblir oförändrade.

Han menar likaså att undervisningen många gånger går över huvudet på barnen genom att den verbala nivån inte motsvaras av barnens. Ett slående exempel på detta anser Piaget vara den nya matematiken. Man hittade på ett nytt språk för att underlätta undervisningen om mängdlärens begrepp. Man utgick från de vuxnas uppfattning om logik, inte från barnens.

KAPITLET om barns frågor ställer jag mig något tveksam till. Piaget varnar för att svara på barns frågor med svar, som går över huvudet på barnet. Jag tror personligen inte det är så farligt. I bästa fall sporrar barnet till fortsatt frågande och en intellektuell bearbetning. Någon direkt skada tror jag inte barn lider av att inte få ett helt på dess nivå fullt förståeligt svar. Hellre det än att servera halvsvaningar och amsagor som svar på barns vetgirighet.

Piagets svar på barns frågor om döden skulle jag vilja ställa mot Gustav Jonsons utredning om dödsbegreppet i ett barnprogram i TV helt nyligen. Piaget säger om dödens mening: »För att andra människor, alla de små barnen som föds ska få plats». Gustav Jonsson kom med en lång utredning om fysiologiska processer, cellernas livslängd, hjärndöd osv. En redogörelse som säkert gick över huvudet på de flesta barn men som hade fördelen att vara hederlig. Ibland har man känslan att Piaget i sin önskan att sänka sig till barnens nivå prutar av något på den saklighet för vilken han så ivrigt pläderar.

Piagets svar på vissa av barns frågor om tex varför man måste lägga sig på kvällen ter sig för mig alltför kategoriskt: »Jag vet att du inte vill gå och lägga dit, men på dagen ska man leka och på natten ska man sova». Vore jag barn skulle jag omedelbart replikera: »Varför inte tvärtom?» Även med risk att då bemötas med ett ännu mera kategoriskt »DÄRFÖR».

AV INTRESSE för både lekmän och fackfolk inom psykologi, pedagogik och angränsande områden än Piagets teorier om inläring. Han menar att inläring sker dels genom fysisk erfarenhet (F) dels genom logisk-matematisk erfarenhet (LM). F omfattar upptäckten av sakers egenskaper och kvaliteter: Gestalt, form och färg bl a. LM-erfarenheten omfattar inläring av egenskaper och relationer som inte hör till tingen i och för sig utan till vårt handskande med dem.

Piaget menar att skolan försummar LM-processen och att det viktigaste för barnen är att få hjälp med den bearbetning av F-materialet, som är nödvändig för LM-processen.

MAN HAR invänt mot Piagets arbetsmetoder att de stundom brister i vetenskaplig stringens och skärpa. Möjligen är det i ett eller annat fall så, men han är stimulerande i sina teorier och fäster uppmärksamheten på hittills förbisedda områden av utvecklings- och inlärningspsykologi. Man kan inte förbigå Piaget i en pedagogisk diskussion. En vidsträckt tillämpning av hans metoder och praktisk prövning av hans teorier bör kunna föra pedagogik och psykologi framåt.

Elkinds framställning är språkligt elegant och översättningen välgjord. Man kanske någon gång tycker att ett för lekmannen mer lättsmält framställningssätt hade varit motiverat. Boken är dock som helhet stimulerande, underhållande och intresseväckande, både för lekmän och fackfolk. Författaren uppger som sitt mål att boken ska ge impulser till fortsatta studier av Piagets psykologi. Jag tycker att han har lyckats. Bibliografien ökar bokens värde.

Inga-Greta Agrell